

**Stockholms
stad**

Skärgårdsskogen

2023

Slutversion

2023-02-20

Artskyddsutredning

Fåglar

Uppdragsnr: 3183013261	Skärgårdsskogen Artskyddsutredning – Fåglar Rapport 2023
Daterad: Granskningsversion 2023-02-20	
Reviderad: -	
Handläggare: Ylva Kjellin	

RAPPORT

Skärgårdsskogen – Artskyddsutredning - Fåglar

Konsult/kontakt

Ekologigruppen
Åsögatan 121
11624 Stockholm
0852520100
www.ekologigruppen.se
eko@ekologigruppen.se

Medverkande konsulter

Anders Haglund

Fingal Gyllang

Adrian Baggström

Intern granskning: Anders Haglund 2023-01-09

Foton, kartor och illustrationer Ekologigruppen, om inget annat anges.

Framsidesbild: Svartvit flugsnappare. Foto © Malin Löfgren

Exploateringskontoret:

Ylva Kjellin

**: EKOLOGI
GRUPPEN**

Innehåll

Sammanfattning	4
Bakgrund och syfte	5
Inledning	5
Avgränsning	5
Kunskapsunderlag	7
Artskyddsförordningen	10
Fågelarter inom detaljplaneområdet	11
Naturvårdsrelevanta fågelarter	11
Ej naturvårdsrelevanta fågelarter	13
Påverkan	14
Detaljplanens påverkan på naturmiljön i området	14
Detaljplanens påverkan på fåglar	15
Skyddsåtgärder	17
Döda och skada fåglar, samt förstöra fåglars bon eller ägg	17
Störning av fåglar	17
Förslag till vidare utredning	21
Referenser	21

Bilaga 1. Process vid artskyddsutredningar

Bilaga 2. Beskrivning av arter där påverkan riskeras

Sammanfattning

Ekologigruppen har på uppdrag av Exploateringskontoret, Stockholm stad, tagit fram en artskyddsutredning för detaljplaneområde Skärgårdsskogen. Artskyddsutredningen bygger på den naturvärdesinventering och fågelinventering som Ekologigruppen genomförde i detaljplaneområdet under våren 2021. Ytterligare information om områdets fågelliv har inhämtats från databasen Artportalen.

Målet med utredningen har varit att beskriva detaljplanens påverkan på fåglar och ge generella förslag på skyddsåtgärder för ekologisk kontinuitet. Ytterligare ett mål är att visa hur skyddade arter fåglar bör beaktas vid genomförande av detaljplanen. Syftet med utredningen är att så långt som möjligt undvika att negativ påverkan på fåglar sker, samt att förutsatt att förslagna skyddsåtgärder genomförs, planen inte ska strida mot artskyddsförordningen.

Vid fågelinventeringen 2021 noterades under häckningstid 32 fågelarter i detaljplaneområdet. 20 av dessa konstaterades häcka eller häckade troligen i detaljplaneområdet. Totalt nio arter utgjordes av så kallade naturvårdsrelevanta arter. Med naturvårdsrelevanta arter avses arter som är rödlistade, är markerade med B i fågeldirektivets bilaga 1, samt arter med liten lokal population. Ekologigruppen bedömer att tre rödlistade arter, björktrast, grönfink och svartvit flugsnappare, påverkas av detaljplanen, eftersom exploateringen kan medföra påverkan på möjligheten för dessa arter att bibehålla populationerna på tillfredsställande nivåer. Ytterligare en art, gröngöling, som har en liten lokal population, noterades under inventeringen. Arten bedömdes inte häcka i detaljplaneområdet under 2021 men området ingår sannolikt i ett födosökningsrevir och ianspråktagande av detta bedöms riskera att den lokala populationen påverkas. De fem rödlistade arterna, gråkråka, duvhök, stare, östersjötrut och fiskmås bedöms inte påverkas av planen.

Fyra arter bedöms påverkas av detaljplanen så att det finns risk att förbud enligt artskyddsförordningen kan utlösas om inte skyddsåtgärder genomförs. Arterna är:

- björktrast
- grönfink
- svartvit flugsnappare
- gröngöling

Syftet med åtgärderna är att bibehålla populationen av fågelarterna på en tillfredsställande nivå. De skyddsåtgärder som bedöms nödvändiga att genomföra sammanfattas enligt följande:

- Genomför avverkning, röjning under icke häckningssäsong, 15 mars–15 augusti, (gäller även för samtliga i området förekommande fågelarter).
- Spara och vårda befintliga och blivande hålträd, samt döda och döende träd i naturmark inom detaljplaneområdet i syfte att gynna svartvit flugsnappare och gröngöling.
- Skapa artrika ängsmarker med rik förekomst av örter och småkryp, samt tuvmyror som kan utgöra födosöksmiljöer för björktrast, grönfink och gröngöling.
- Omför artfattiga öppna gräsytor till blomsterrika gräsmattor vilket gynnar arterna björktrast och grönfink.
- Restaurera befintliga igenväxta ekhagmarker för att gynna grönfink, svartvit flugsnappare och gröngöling.
- Sätt upp och underhåll fågelholkar för svartvit flugsnappare.

Om samtliga i utredningen föreslagna åtgärder genomförs är det Ekologigruppens bedömning att risken för att detaljplanen ska strida mot bestämmelserna i artskyddsförordningen är liten.

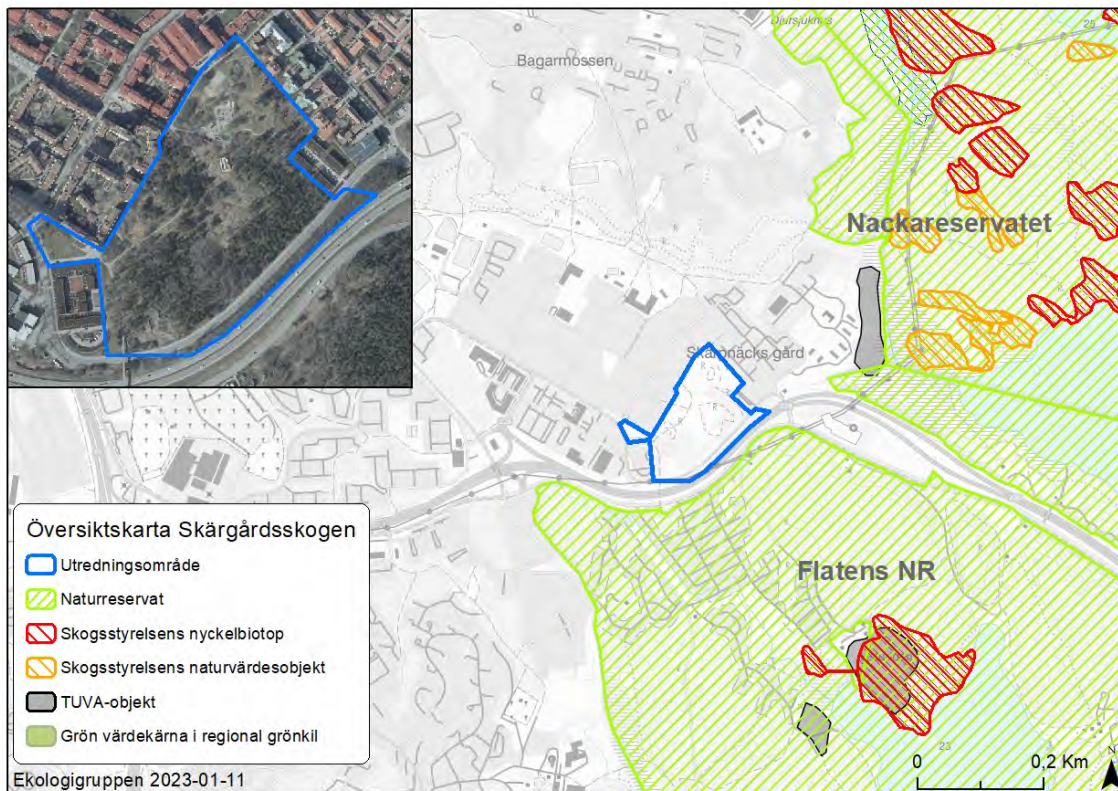
En viktig del i den framtida detaljplaneprocessen är ett 12:6-samråd med länsstyrelsen. Detta kan göras i samband med att planen lämnas in för samråd.

Bakgrund och syfte

Inledning

Ekologigruppen har på uppdrag av Exploateringskontoret, Stockholm stad, tagit fram en artskyddsutredning för detaljplaneområdet Skärgårdsskogen.

Målet med utredningen har varit att beskriva detaljplanens påverkan på fåglar och ge generella förslag på skyddsåtgärder för ekologisk kontinuitet. Ytterligare ett mål är att visa hur skyddade arter fåglar bör beaktas vid genomförande av detaljplanen. Syftet med utredningen är att så långt som möjligt undvika att negativ påverkan på fåglar sker, samt att förutsatt att förslagna åtgärder genomförs, planen inte ska strida mot artskyddsförordningen.

Figur 1. Översiktsskarta över planområdets läge och relation till kända naturvärden i omgivande landskap. Kända artfynd redovisas ej i kartan. Bakgrundskartan är Lantmäteriets topografiska webbkarta respektive ortofoto.

Avgränsning

Geografisk avgränsning

Utredningen omfattar påverkan på fåglar inom inventeringsområde för fågel (figur 1 och 2). I kartan figur 1 framgår detaljplaneområdets läge och gränser, samt identifierade naturvärden i figur 2 och planerad bebyggelse i figur 3. Inga nya fältbesök har genomförts inom ramen för denna artskyddsutredning.

De åtgärder som föreslås i denna utredning är som regel ganska generellt beskrivna. Förslagen behöver i senare skede konkretiseras vad gäller detaljutförande och överförs till bygghandlingar och planbeskrivning.

Fågelarter som omfattas

Alla fågelarter som bedömdes häcka inom detaljplaneområdet omfattas av utredningen. Särskilt noggranna utredningar har gjorts för:

- fågelarter som är markerade med B i bilaga 1 till artskyddsförordningen
- rödlistade arter,
- arter som uppvisar en negativ trend
- arter med en liten lokal population.

Dessa arter benämns i utredningen som **naturvårdsrelevanta fågelarter**.

Ekologigruppen bedömer att arter som i denna rapport klassificeras som **naturvårdsrelevanta** oftast utgör sådana arter där hänsyn behöver tas för att bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredställande nivå. Prejudicerande domar som visar hur artskyddsförordningens nya lydelse ska tolkas saknas emellertid fortfarande.

Fågelarter som behandlas med noggrann utredning

Rödlistade arter

Den svenska rödlistan utarbetas av Artdatabanken. Rödlistan uppdateras vart femte år och den senaste rödlistan gavs ut 2020. Rödlistan i sig innebär inget skydd utan anger olika arters risk att dö ut från Sverige. Arterna listas i olika rödlistkategorier beroende på artens status. Det finns sex rödlistningskategorier: (RE) nationellt utdöd, (CR) akut hotad, (EN) starkt hotad, (VU) sårbar, (NT) nära hotad, (DD) kunskapsbrist. Arter utan känd minskning eller negativ påverkan och med tillräckligt stor population klassas som livskraftiga (LC).

Fågelarter markerade med B i bilaga 1 till artskyddsförordningen

Här listas arter som omfattas av fågelarter som ingår i fågeldirektivets bilaga 1. För dessa arter ska respektive medlemsstat upprätta skyddade livsmiljöer.

Fågelarter med liten lokal population

Här innefattas arter som lokalt har en liten population men som inte är rödlistade då de är förhållandevis vanliga i ett nationellt perspektiv.

Fågelarter som uppvisar en negativ trend

Innefattar arter med tydligt negativ trend som är statistiskt säkerställd under en flerårig period, men som inte fångats upp i någon rödlisteklassning.

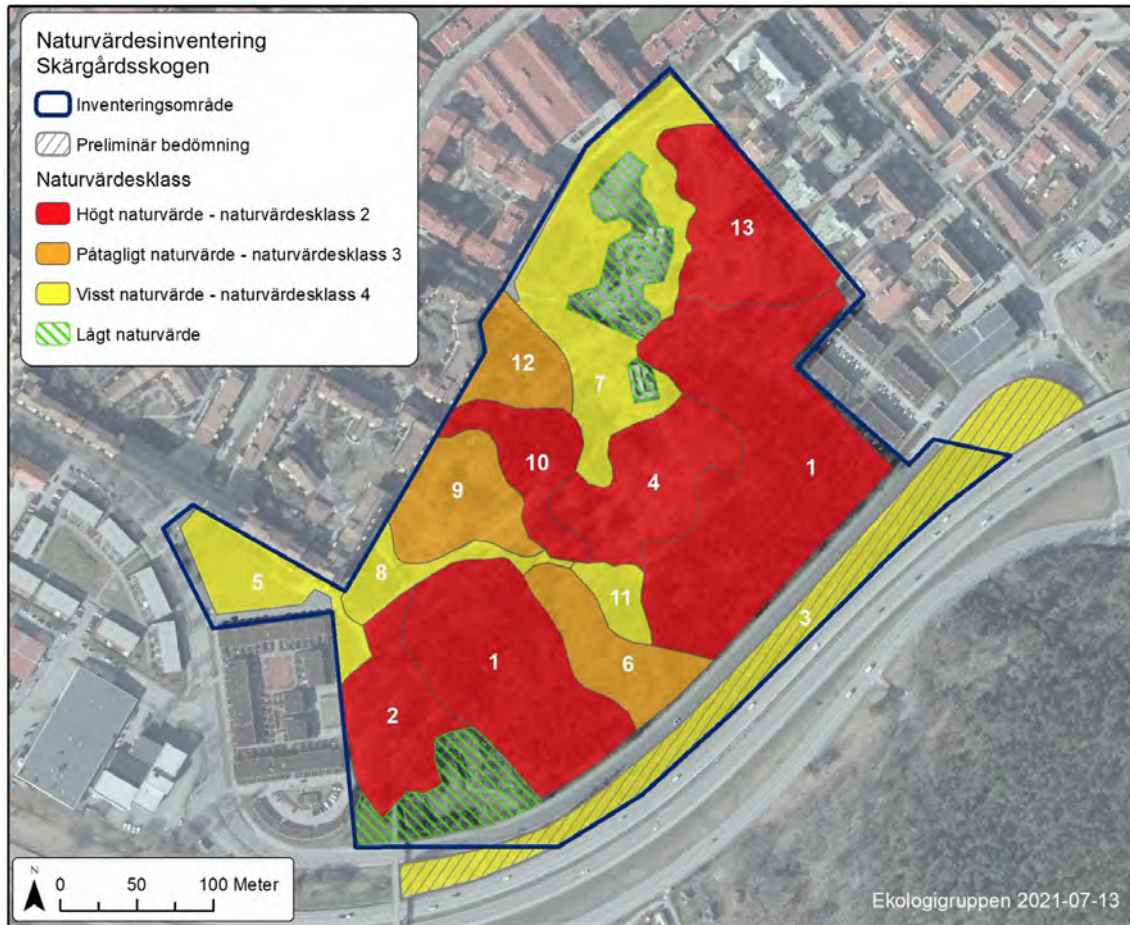
Skyddsåtgärder

I denna utredning föreslås skyddsåtgärder på ett generellt plan. Detaljerade anvisningar för åtgärder ingår inte. I möjligaste mån föreslås lokalisering för åtgärder inom delområden inom detaljplaneområdet eller inom intilliggande befintliga eller framtida reservat. Detaljutformning, projektering och exakt lokalisering av åtgärderna måste ske inom det försatta planarbetet. Det är önskvärt att åtgärderna i så stor utsträckning som möjligt framgår av samrådshandlingarna.

Kunskapsunderlag

Denna utredning bygger på kunskapsunderlag i form av den naturvärdesinventering och fågelinventering som Ekologigruppen genomförde under våren 2021 som omfattade detaljplaneområdet (figur 1 och 2) (Ekologigruppen 2021). I kartan figur 2 redovisas de identifierade naturvärdena i detaljplaneområdet. Lokaliseringen av den planerade bebyggelsen framgår av figur 3.

Fågelinventeringen inkluderade även en sammanställning av uppgifter om fågelobservationer från området som rapporterats till Artportalen under perioden 2000–2022. Sökning gjordes dels innan och efter fågelinventeringen som genomfördes 2021, dels den 12 december 2022 i samband med framtagande av denna artskyddsutredning.

Figur 2. Kartan illustrerar naturvärdesobjektens läge och geografiska utbredning inom detaljplaneområdet.

SITUATIONSPLAN - 1:2 000 (A3)
SKÄRGÅRDSSKOGEN - LANDSKAP
allmän platsmark, programförslag - 2022-12-09
Nyréns Arkitektkontor

Figur 3. Den planerade bebyggelsen, kvartersmarken och vägdragningar (Nyréns 2022).

Osäkerhet i bedömningen

Den fågelinventering som denna utredning bygger på genomfördes 2021. Den visar vilka fågelarter kan bedömas häcka detta år. Då fåglar ganska ofta byter häckplats från år till år, kan det inte helt uteslutas att något till art kan häcka i området vissa år. Detta medför en viss osäkerhet i bedömningen.

I samband med fågelinventeringen våren 2021 genomfördes totalt fyra fältbesök. Metodiken för revirkartering föreslår åtta till tolv besök (Naturvårdsverket 2012). Vid färre besök är risken stor att arter som hävdar revir tidigare på året, exempelvis hackspettar, missas. Det går dock att med kvalitet genomföra inventering med färre besök men det medför en större osäkerhet. 2021 var våren ovanligt kall. Av denna anledning anlände många arter som i normala fall kommer runt första maj först några veckor in i denna månad. På grund av detta så blev många tropikflyttande arter bara noterade vid ett tillfälle och därmed kunde inte säkert konstateras om fåglarna höll permanent revir eller inte. Av försiktighetsprincipen utgår vi i denna utredning på grund av det relativt begränsade antalet inventeringstillfällen från att arter som svartvit flugsnappare och gröngöling hade revir i området, trots att de bara observerades vid ett tillfälle.

Det bedöms vara en stor osäkerhet i avgränsning av och därmed bedömning av storlek på den lokala populationen hos många arter. Den lokala populationen antas i denna utredning antingen schablonmässigt motsvara populationen i Uppland eller för långflyttande arter hela Sverige. Egentligen ska den lokala populationen utgå från att en population är isolerad genetiskt och/eller geografiskt. Då kunskap om detta som regel saknas så används som schablon Södermanland för kortflyttande arter eller stannfåglar.

Artskyddsförordningen

Regelverket kring artskydd regleras i Sverige genom artskyddsförordningen. Detta är en nationell lagstiftning som införlivar EU:s art- och habitatdirektiv, samt fågeldirektiv i svensk lagstiftning. Alla svenska fåglar är fridlysta enligt 4 §.

Beslutade förändringar i lagstiftningen 2022

Regeringen har fattat beslut om förändringar i artskyddsförordningen vilka trädde i kraft den 1 oktober 2022 (Regeringskansliet 2022). Förändringarna som berör fåglar omfattas av förordningens 4 §.

Artskyddsförordningen 4 § från och med 1 oktober 2022

Det är förbjudet att:

1. avsiktligt fånga eller döda vilda fåglar
2. avsiktligt förstöra eller skada vilda fåglars bon eller ägg eller bortföra sådana fåglars bon
3. samla in vilda fåglars ägg, även om de är tomma
4. avsiktligt störa vilda fåglar, särskilt under deras häcknings- och uppfödningstid, om inte störningen saknar betydelse för att:
 - a) bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredsställande nivå, särskilt utifrån ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov, eller
 - b) återupprätta populationen till denna nivå

Förbuden gäller inte jakt efter fåglar. I fråga om sådan jakt finns bestämmelser med motsvarande innebörd i jaktlagen (1987:259) och jaktförordningen (1987:905).

Förbudet gäller inte jakt efter fåglar. I fråga om sådan jakt finns bestämmelser med motsvarande innebörd i jaktlagen (1987:259) och jaktförordningen (1987:905).

Skrivningen i punkt 4 i den tidigare förordningen angav att fortplantningsområden och viloplats ej fick skadas eller förstöras. Detta strikta skydd som omfattade alla vilda fåglar utgick i oktober 2022. Skyddet inriktas nu på arter där påverkan i form av skogsbruk eller exploatering kan leda till att arternas populationer (regionalt eller lokalt) påverkas negativt. Störning som orsakar sådan påverkan är således fortfarande förbjuden.

Naturvårdsverket anser i sitt remissvar till regeringen angående förändringen att befintlig praxis att begreppet ”störning” innefattar försämringar eller förstörelse av fåglars fortplantningsområden (Naturvårdsverket 2021). I lagens mening bör således (enligt Naturvårdsverket) en sådan påverkan, som exempelvis ny bebyggelse utgör, tolkas in i förbudet mot störning.

Förbud mot att döda fåglar och skada ägg och bon

Vid bedömningarna som vi gör nedan av påverkan på ett antal olika fågelarter har vi värderat den påverkan som uppstår genom att bebyggelsen i detaljplaneområdet förändrar områdets natur så att det långsiktigt inte längre ger samma förutsättningar för respektive fågelarts födosök och häckning som innan exploateringen. Artskyddsförordningen som den tolkas i den vägledande EU-domen från 2021 (ECLI:EU:C:2021:166.), innebär att det är förbjudet att döda fåglar och att förstöra ägg och bon av alla vilt förekommande fågelarter. För att inte riskera att utlösa förbud avseende dessa punkter bör inte avverkning, röjning och schaktning av växtlighet inte kan ske under fåglarnas häckningsperiod, från cirka 15 mars till 15 augusti.

Förbud mot populationspåverkande störning

Den nya lagstiftningen (oktober 2022) innebär att det är förbjudet att avsiktligt störa vilda fåglar om inte störningen saknar betydelse för att upprätthålla populationen av arten på en tillfredställande nivå eller att återupprätta populationen till en tillfredställande nivå. Om en sådan negativ påverkan kan förutses, kan i många fall verksamma skyddsåtgärder genomföras så att kontinuerlig ekologisk funktion upprätthålls och populationen därmed inte riskerar att minska. De åtgärder som kan vara aktuella är olika former av preventiva eller förbättrande åtgärder som är avsedda att begränsa eller helt motverka de negativa effekterna av en verksamhet eller åtgärd. Exempelvis kan en sådan åtgärd bestå av att skapa nya livsmiljöer eller höja kvaliteten på eller i anslutning till en plats för vila eller fortplantning.

Under själva byggtiden innebär dock aktiviteterna i området en mycket påtaglig tidsbegränsad störning för fåglarna. Buller och ständig mänsklig närvaro innebär sannolikt att en del av fåglarna inte kommer att häcka under den period som byggaktiviteterna pågår. Åtminstone för mer allmänt förekommande arter kan man dock förutsäga att de återkommer till området efter byggperioden, i den utsträckning området då erbjuder lämpliga miljöer för arterna. Ekologigruppen uppfattar att denna tillfälliga störning är av liten betydelse för arternas lokala populationer på några års sikt och därmed inte riskerar att utlösa förbud enligt artskyddsförordningen.

Fågelarter inom detaljplaneområdet

I samband med fågelinventeringen 2021 framkom det att 32 arter (tabell 1 och 2) häckade i detaljplaneområdet eller utnyttjade detaljplanområdet vid födosök (Ekologigruppen 2021). Av dessa 32 arter var nio så kallade naturvårdsrelevanta arter (tabell 1). Fynd från databasen Artportalen (sökdatum 2022-12-12) har tagits i beaktande i de fall de har varit relevanta, det vill säga berört häckande naturvårdsrelevanta fågelarter.

Naturvårdsrelevanta fågelarter

De naturvårdsrelevanta arter som har påträffats var de rödlistade arterna björktrast (NT-nära hotad), gråkråka (NT), grönfink (EN-starkt hotad), stare (VU-sårbar), svartvit flugsnappare (NT). Duvhök (NT) nyttjar området regelbundet för födosök. Östersjötrut (VU) och fiskmå (NT) är noterade i detaljplaneområdet men de bedömdes inte häcka inom planområdet. Samtliga dessa arter, förutom duvhök och östersjötrut, är i regionen tämligen allmänna och har relativt stora lokala populationer. Gröngöling är en tidigare rödlistad art med en relativt liten lokal population. Arten har noterats vid två tillfällen inom inventeringsområdet (tabell 1 och 3).

Ytterligare två rödlistade fågelarter finns noterade under häckningstid enligt databasen Artportalen. Dessa är mindre hackspett och spillkråka som tillhör hotkategorin nära hotade arter (NT). Observationspunkt omfattar geografiskt hela Skarpnäck så det är oklart om fynden specifikt rör inventeringsområdet. Arterna eftersöktes under fågelinventeringen 2021 men påträffades inte. Det kan dock inte uteslutas att både spillkråka och mindre hackspett använder planområdet som en del av sina häcknings- och/eller vinterrevir. De senaste observationerna registrerade på Artportalen (observationspunkt Skarpnäck) av mindre hackspett är från juli och september 2021, samt augusti 2022.

Det finns ytterligare 18 rödlistade fågelarter noterade i Skarpnäck (källa Artportalen) men livsmiljö för dessa arter bedöms inte finnas i inventeringsområdet. Skydd enligt artskyddsförordningen bedöms därför inte är tillämpligt för dessa arter.

Bland sådana arter kan nämnas tornseglare (rödlistad som EN-starkt hotad) som häckar i hustak, en miljö som saknas i inventeringsområdet. Den senaste observationen registrerade på Artportalen (observationspunkt Skarpnäck) av tornseglare är från augusti 2021. Den observationen rörde födosökande tornseglare. Andra arter noterade från observationspunkt Skarpnäck enligt Artportalen

2022 är rosenfink (VU-sårbar) och mindre flugsnappare (LC/FD). Arterna hördes bara under en dag och bedömningen är att det rörde sig om rastande individer. Ekologigruppen bedömer att observationerna var tillfälliga.

I tabell 1 nedan listas naturvårdsrelevanta fågelarter: rödlistade arter (se faktaruta), sådana arter som uppvisar en negativ trend, samt arter med en liten lokal population, som i denna utredning behandlas med *särskilt* noggranna utredningar. Arternas förekomst i området redovisas även i karta figur 5.

Tabell 1. Naturvårdsrelevanta fågelarter som påträffats i planområdet under fågelinventeringen 2021 eller där fynd finns registrerade i databasen Artportalen, (sökning 2000–2022). Fågelarterna är sorterade i alfabetisk ordning. Efter artnamnet anges rödlistekategori: (EN) starkt hotad, (VU) sårbar, (NT) nära hotad, (LC) livskraftig. Under rubrik uppskattat antal par som häckar anges antalet par som bedömts säkert eller troligen häcka inom detaljplaneområdet. Denna uppskattning baseras på fågelinventeringen 2021 (Ekologigruppen 2021). I kolumnen status anges om arten bedöms ha boplatser i området, om området ingår i ett revir för arten eller om arten födosöker i området utan att det utgör en del av ett revir för arten. Tillfällig betyder att det troligen rör sig om enstaka fåglar som inte bildat par och som uppehåller sig tillfälligt i området.

Art	RL-kategori	Uppskattat antal par	Status, fyndplats
Björktrast	NT	Fyra revir, troliga häckningar.	Fyra par björktrast häckar troligen i utredningsområdet (figur 5). Fynd av arten i detaljplaneområdet enligt Artportalen 2022.
Duvhök	NT	Artportalen, 2016–2022	Slaktresten från duvhök har noterats på flera platser i objekt 1. Arten har sannolikt inte sin boplatser i detaljplaneområdet. Det finns fynd av duvhök inom området men det finns ingen indikation på att arten har sin boplatser inom detaljplaneområdet.
Gråkråka	NT	Ett revir	Vid inventeringen gjordes åtta observationer utanför områden som planeras bebyggas. Arten har sannolikt inte sin boplatser i detaljplaneområdet men använder området för födosök under häcktid och området ingår därmed i artens revir (figur 5). Fynd av arten i närområdet enligt Artportalen 2022.
Fiskmåsa	NT	Kan häcka på hustak intill planområdet.	Observation gjordes 2021 under häcktid och fynd av arten är också enligt Artportalen 2022 gjorda i närområdet. Ekologigruppen bedömer att arten inte häckar i planområdet då lämpliga boplatser inte finns. Arten nyttjar planområdet tillfälligt för födosök och den kan ha boplatser på hustak utanför planområdet.
Grönfink	EN	Två revir, troliga häckningar.	Grönfink har två troliga häckningar inom objekt 1, 4, 10 och 12, figur 5. Fynd av arten i närområdet enligt Artportalen 2022.
Gröngöling	LC, rödlistad 2015	2 observationer varav 1 i häckningstid.	Arten är påträffad under häckningstid vid minst ett tillfälle under omständigheter som tyder på trolig häckning (källa Artportalen 2012). I samband med trädkartering i februari 2021 noterades arten, men registrerades inte under den fågelinventering som genomfördes under våren 2021. Det är inte sannolikt att arten häckade i detaljplaneområdet 2021. Däremot är det sannolikt att arten har ett vinterrevir som inkluderar planområdet. Enligt Artportalen (2022) finns inga fynd av arten.
Mindre hackspett	NT	–	Källa Artportalen. Observationspunkt omfattar geografiskt hela Skarpnäck så det är oklart om fynden specifikt rör inventeringsområdet. Arten eftersöktes under fågelinventeringen 2021 men påträffas inte. Det kan inte uteslutas att arten använder området som en del av vinterreviret, som normalt sett är betydligt större än häckningsreviret, eller möjligen som del av häckningsreviret som för arten är relativt stort. De senaste observationerna är enligt Artportalen från juni och september 2021, samt augusti 2022.
Spillkråka	NT/FD	–	Källa Artportalen. Observationspunkt omfattar geografiskt hela Skarpnäck så det är oklart om fynden specifikt rör inventeringsområdet. Arten eftersöktes under fågelinventeringen 2021 men påträffas inte. Det kan inte uteslutas att spillkråkan använder området som en del av vinterreviret, som normalt sett är betydligt större än häckningsreviret, eller möjligen som del av häckningsreviret är mycket stort.
Stare	VU	1 revir med konstaterad häckning.	Stare konstaterades häcka inom objekt 1 Fynd av arten i närområdet enligt Artportalen 2022.
Svartvit flugsnappare	NT	Två revir, 1 konstaterad häckning och en trolig häckning.	Två revir av svartvit flugsnappare bedömdes finnas i objekt 1 respektive objekt 2. Fynd av arten i närområdet enligt Artportalen 2022.
Östersjötrut	VU	Kan häcka på hustak intill planområdet.	Arten observerades under i häcktid vid inventeringen 2021. Fynd av arten finns också i närområdet enligt Artportalen 2022. Ekologigruppen bedömer att arten inte häckar i planområdet då lämpliga boplatser inte finns. Arten nyttjar planområdet tillfälligt för födosök och den kan ha boplatser på hustak utanför planområdet.

Ej naturvårdsrelevanta fågelarter

Ytterligare 17 fågelarter om inte bedöms vara naturvårdsrelevanta häckar troligen inom i detaljplanoområdet. Dessa redovisas i tabell 2. Artskyddsförordningens lagstiftning bedöms inte vara tillämpbar för dessa arter annat än vad gäller punkt 1 som rör avsiktligt dödande (se faktaruta).

Tabell 2. Tabellen redovisar vanligt förekommande fågelarter noterade i planområdet vid inventeringen 2022, bedömning av häckstatus i planområdet, samt uppskattning av antalet par. Dessa arter har så stora populationer att det vid normala exploateringsärenden inte behöver tas fram en särskild utredning art för art för att utreda påverkan på populationen.

Svenskt namn	Häckning/ Aktivitet	Uppskattat antal par	Källa
Blåmes	Trolig häckning, par i lämplig biotop	8	Ekologigruppen 2021
Bofink	Trolig häckning, par i lämplig biotop	3	Ekologigruppen 2021
Gransångare	Troligen endast tillfälligt rastande. Obs i häcktid	0-1	Ekologigruppen 2021
Gråsparv	Trolig häckning, par i lämplig biotop	4	Ekologigruppen 2021
Grönsiska	Möjlig häckning. Obs i häcktid lämplig biotop	0-1	Ekologigruppen 2021
Kaja	Möjlig häckning. Obs i häcktid lämplig biotop	0-1	Ekologigruppen 2021
Koltrast	Trolig häckning, permanent revir	6	Ekologigruppen 2021
Nötskrika	Trolig häckning, permanent revir	1	Ekologigruppen 2021
Nötväcka	Trolig häckning, permanent revir	1-2	Ekologigruppen 2021
Ringduva	Trolig häckning, permanent revir	9	Ekologigruppen 2021
Rödhake	Trolig häckning, permanent revir	7	Ekologigruppen 2021
Skata	Konstaterad häckning, Besöker besatt bo	4	Ekologigruppen 2021
Sparvhök	Möjlig häckning. Obs i häcktid lämplig biotop	0-1	Ekologigruppen 2021
Steglits	Trolig häckning, permanent revir	2	Ekologigruppen 2021
Stenknäck	Trolig häckning, permanent revir	1	Ekologigruppen 2021
Större hackspett	Trolig häckning, permanent revir	2	Ekologigruppen 2021
Svarthätta	Möjlig häckning. Spel/sång	1	Ekologigruppen 2021
Sånglärka	Troligen endast tillfälligt förbiflygande. Obs i häcktid	0	Ekologigruppen 2021
Sädesärta	Konstaterad häckning, Pulli nyligen flygga	1	Ekologigruppen 2021
Talgoxe	Trolig häckning, permanent revir	11	Ekologigruppen 2021
Taltrast	Möjlig häckning. Spel/sång	0-1	Ekologigruppen 2021
Tamduva	Trolig häckning, par i lämplig biotop	2	Ekologigruppen 2021
Trädkrypare	Möjlig häckning. Spel/sång	1	Ekologigruppen 2021

Påverkan

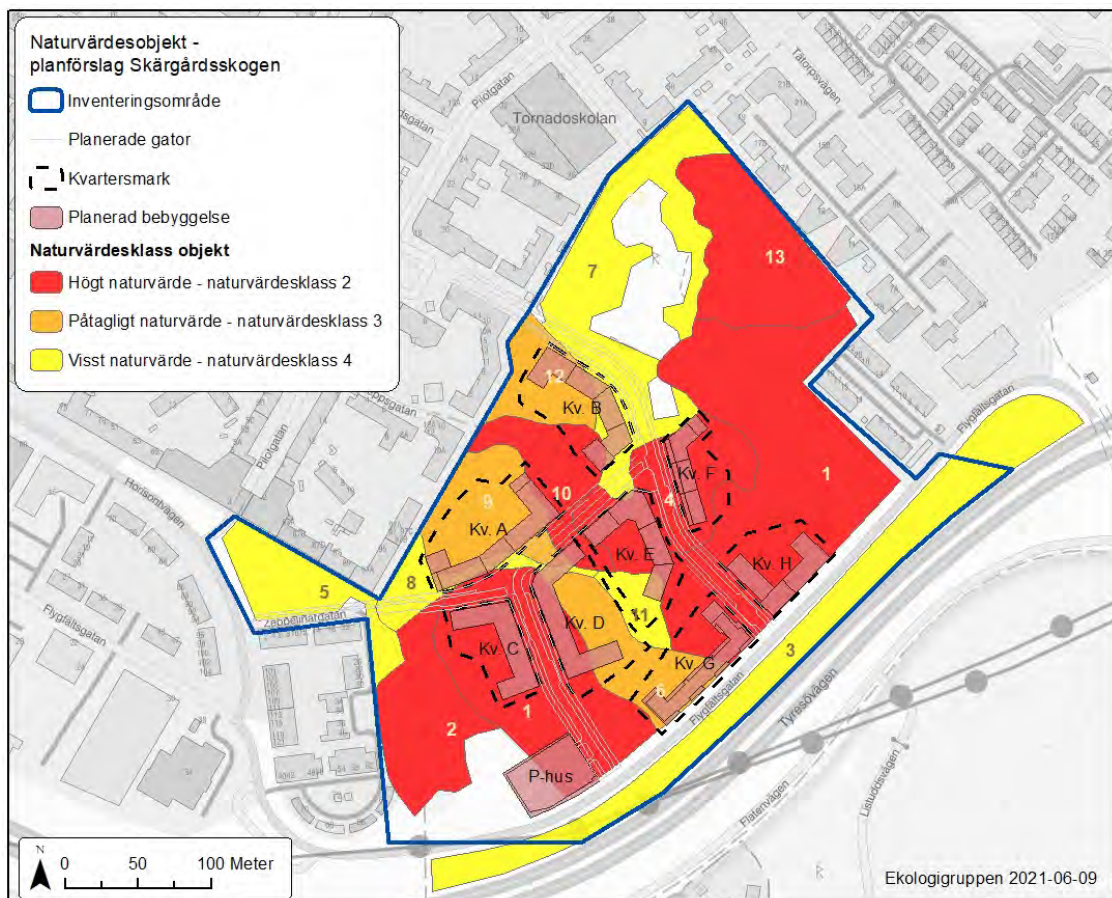
Detaljplanens påverkan på naturmiljön i området

I samband med att detaljplaneområdets bebyggs kommer mark som idag utgörs av naturmark att ianspråkta av byggnader och vägar. De planerade byggnadernas lägen framgår av figur 3 och 4.

Bebyggelsens påverkan på värdefull natur

Enligt SIS (svensk standard för naturvärdesinventering, SS 199000:2014) ska varje enskilt område med naturvärdesklass höga värden (klass 2) bedöms vara av särskild betydelse för att upprätthålla biologisk mångfald på regional eller nationell nivå. Planförslaget innebär omfattande påverkan på naturvärdesobjekt av klass 2, klass 3 och klass 4.

I handlingsplanen för biologisk mångfald (Stockholms stad 2021) lyfts några naturkvaliteter som är strategiskt viktiga att fokusera på för Stockholms biologiska mångfald. Bland dessa finns ”artrika naturtyper med lång kontinuitet såsom ekmiljöer, barrskogar, tallmiljöer och ängsmarker med arter”. De berörda objekten med höga naturvärden (objekt 1, 4, 10) utgörs helt av denna typ av miljöer och dominerande naturtypen är tallskog med tydlig betesprägel. För objektet med påtagligt värde så finns delar som utgörs av ängsmarker (objekt 9 och 12) som också utgörs en prioriterad miljö i handlingsplanen. I kantzonen mellan öppen mark och skog finns i området artrika skogsbryn med förekomst av bärande buskar och träd som exempelvis slån, nypon och rönn. Ca 300 meter av sådana brynzoner förväntas bebyggas eller ianspråkta som väg. För närmare beskrivning av påverkan på områden med värdefull natur hänvisas till naturvärdesinventeringen (Ekologigruppen 2021).

Figur 4. Kartan illustrerar de identifierade naturvärdena och den planerad bebyggelsen.

Detaljplanens påverkan på fåglar

Nedan görs först en bedömning av påverkan på fågelarter som den planerade bebyggelsen inom detaljplaneområdet kan innebära. Därefter följer förslag på skyddsåtgärder som bedöms nödvändiga för att detaljplanen inte ska komma i konflikt med artskyddsförordningen. I kommande avsnitt följer en mer detaljerad redovisning som beskriver påverkan på de enskilda arterna, med detaljerad information om arternas miljökrav och generella förslag till nödvändiga skyddsåtgärder.

Fågelarter som bedöms påverkas av detaljplanen

Av de nio förekommande naturvårdsrelevanta arterna som påträffades under inventeringen 2021 (rödlistade eller i regionen sällsynta fågelarterna, tabell 1, 3), har fyra arter revir i detaljplaneområdet som ianspråk tas av planerad bebyggelse på ett sätt som gör att de bedöms påverkas. Dessa är de rödlistade arterna grönfink, björktrast, svartvit flugsnappare, samt den lokalt ovanliga arten gröngöling (figur 5). De rödlistade arterna är relativt vanligt förekommande i Stockholms stad.

Ekologigruppen gör bedömningen att det behövs genomföras skyddsåtgärder för att inte förbud ska utlösas då revir av arterna ianspråk tas i kombination med att arterna är rödlistade och att populationen därmed inte kan sägas vara på en tillfredställande nivå nationellt. Om åtgärder inte genomförs finns risk att populationen minskar. Sett i regionalt eller nationellt perspektiv är minskningen obetydlig men då populationen från början inte är tillfredställande bedömer Ekologigruppen att artskyddsförordningens föreskrifter rörande störning ändå kan vara tillämpliga. Gröngöling, som tidigare var rödlistad, har en lokalt liten population varför skyddsåtgärder även bedöms vara nödvändiga att genomföra för arten för att artens utbredningsområde inte ska riskera att minska lokalt.

I tabell 3 görs en samlad bedömning av påverkan på de naturvårdsrelevanta arterna. Hur de naturvårdsrelevanta arterna bedöms påverkas av planförslaget beskrivs mer ingående i bilaga 2.

Tabell 3. Tabellen redovisar vilka naturvårdsrelevanta arter som är påträffade inom detaljplaneområdet och i dess avslutning. De arter i tabellen med **fetstilad** text är de arter där detaljplanen medför risk för att bibehållande av artens population inte kan upprätthållas på en tillfredställande nivå och där skyddsåtgärder bedöms nödvändiga att genomföra.

Art	Antal par	Häckning	Arter där detaljplanen medför risk för att bibehållande av populationen inte kan upprätthållas på en tillfredställande nivå	Objekt med förekomst av art
Björktrast (NT)	4	Trolig häckning	Ja	1, 4, 7, 13
Duvhök (NT)	–	–	Nej	Flera slaktraster i objekt 1
Fiskmås (NT)	1	Obs i häcktid	Nej	Observerad födosökande på öppna gräsmarker
Gråkråka (NT)	1	Ej häckning	Nej	1, 7, 12
Grönfink (EN)	2	Trolig häckning	Ja	1, 4, 10, 12
Gröngöling (Rödl. 2015)	–	Ej häckning 2021	Ja	Noterad februari 2021
Mindre hackspett	–	Ej häckning 2021	Nej	–
Spillkråka	–	Ej häckning 2021	Nej	–
Stare (VU)	1	Konstaterad häckning	Nej	I objekt 1
Svartvit flugsnappare (NT)	2	Konstaterad häckning	Ja	I objekt 1 och 2
Östersjötrut (VU)	1	Trolig häckning	Nej	–

Naturvårdsrelevanta arter som inte bedöms påverkas

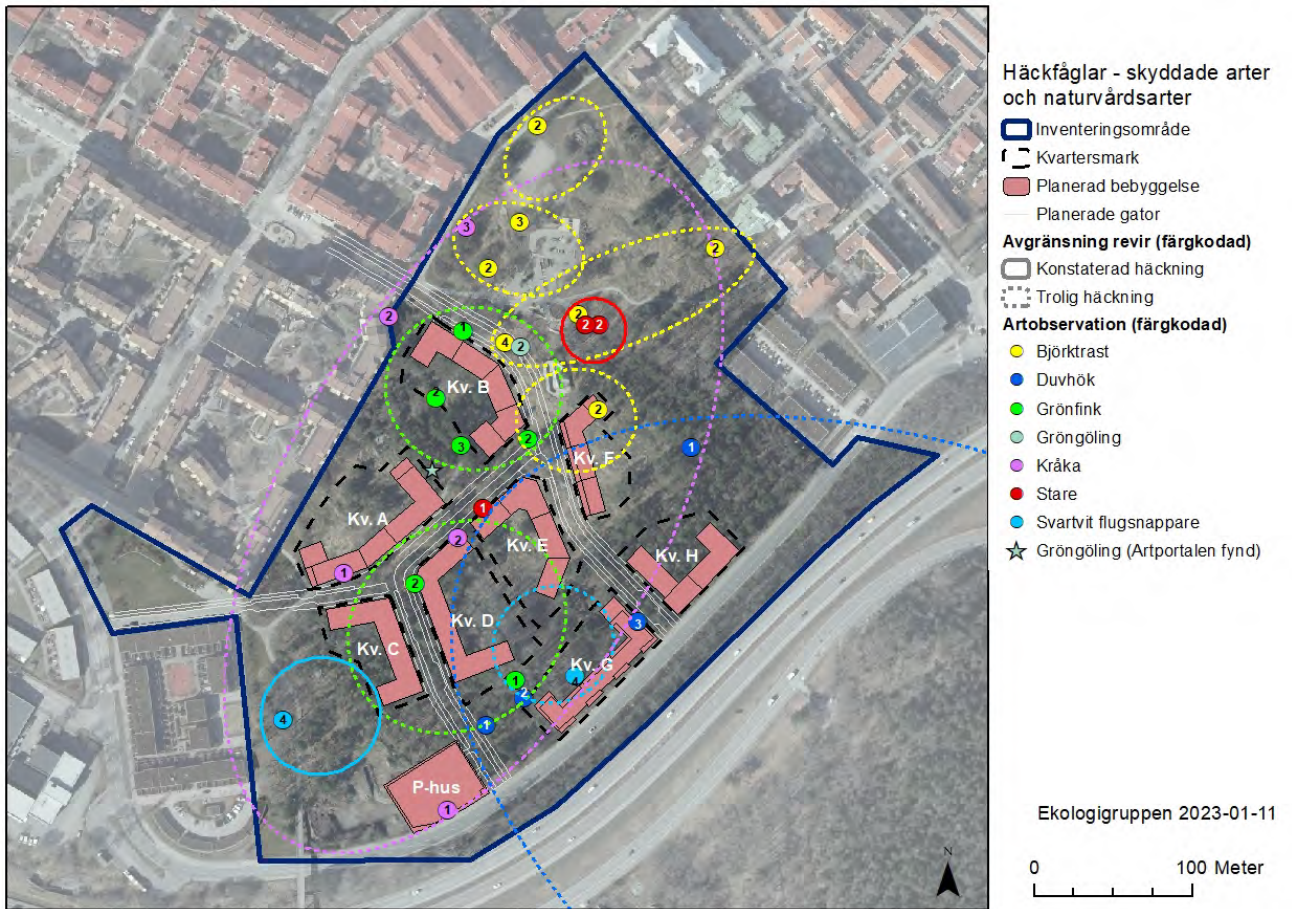
Stare (VU) konstaterades häcka i objekt 1 utanför planerad bebyggelse. Arten kan flyga relativt långt för sitt födosök under häckningstid och bedöms inte påverkas av detaljplanen.

Det finns flera observationer av **duvhök** (NT) inom området (Artportalen 2000–2022) men det finns ingen indikation på att arten har sin boplats inom detaljplaneområdet. Sannolikt har arten sin boplats i Nackareservatet eller i Flatens naturreservat och utnyttjar detaljplaneområdet som

födosökningsområde (figur 5). Då arten även kan födosöka i bebyggda områden så bedöms påverkan av bebyggelse vara så liten att den är försumbar. **Gråkråka (NT)** berörs på liknande sätt som duvhöken och bedöms inte heller påverkas. Artens har stora revir och möjlighet till födosök bedöms sannolikt bli något bättre efter bebyggelse av området då den gynnas av människans närhet. Det finns fortsatt möjlighet för arten att ha sin boplat i naturmark inom objekt 1 (figur 4).

De takhäckande måsarterna **östersjötrut (VU)** och **fiskmås (NT)** är relativt störningståliga och bedöms inte heller påverkas då deras häckmiljö inte påverkas. Inte heller bedöms de arter som endast förekommer tillfälligt i området påverkas.

För arter som inte bedöms påverkas föreslås inga skyddsåtgärder men de kan ändå i vissa fall påverkas positivt av åtgärder som genomförs för andra arter.

Figur 5. Rödlistade fågelarter och arter med liten population påträffade vid fågelinventeringen 2021. Siffrorna i figuren representerar besökstillfällena. Ett av björkrastparen bedöms påverkas av bebyggelse i kvarter B och F. Två par grönfink påverkas sannolikt av bebyggelse i kvarter B, C, D och E. Svartvit flugsnappare, som troligen häckar i D, E och G bedöms påverkas. Däremot det par svartvit flugsnappare som konstaterades häcka i objekt 2 i sydväst bedöms inte påverkas. Inte heller stare som konstaterades häcka i objekt 1 i norr bedöms påverkas. Kråka och duvhök använder området som en del av sitt stora revir.

Skyddsåtgärder

Ekologigruppen utgår från att åtgärder behöver genomföras som uppväger den förväntade negativa påverkan som detaljplanen innebär. Vi bedömer dessa som nödvändiga för att undvika risken för att detaljplanen kommer i konflikt med artskyddsförordningen. Åtgärderna finns listade i tabell 3. I tabell 4 sammanfattas skyddsåtgärder nödvändiga för de berörda arterna. Beskrivning av åtgärderna för de enskilda arterna björktrast, grönfink, svartvit flugsnappare och gröngöling redovisas i bilaga 2.

Döda och skada fåglar, samt förstöra fåglars bon eller ägg

Under förutsättning att avverkning och markberedning genomförs utanför häckningstid är bedömningen att förbud enligt artskyddsförordningen inte utlöses vad gäller förbuden mot att avsiktligt döda och skada fåglar, samt att avsiktligt förstöra fåglars bon eller ägg. Dessa åtgärder gäller för samtliga inom området häckande fågelarter. Häckningstiden för fågelarter som förekommer i detaljplaneområdet infaller mellan 15 mars och 15 augusti.

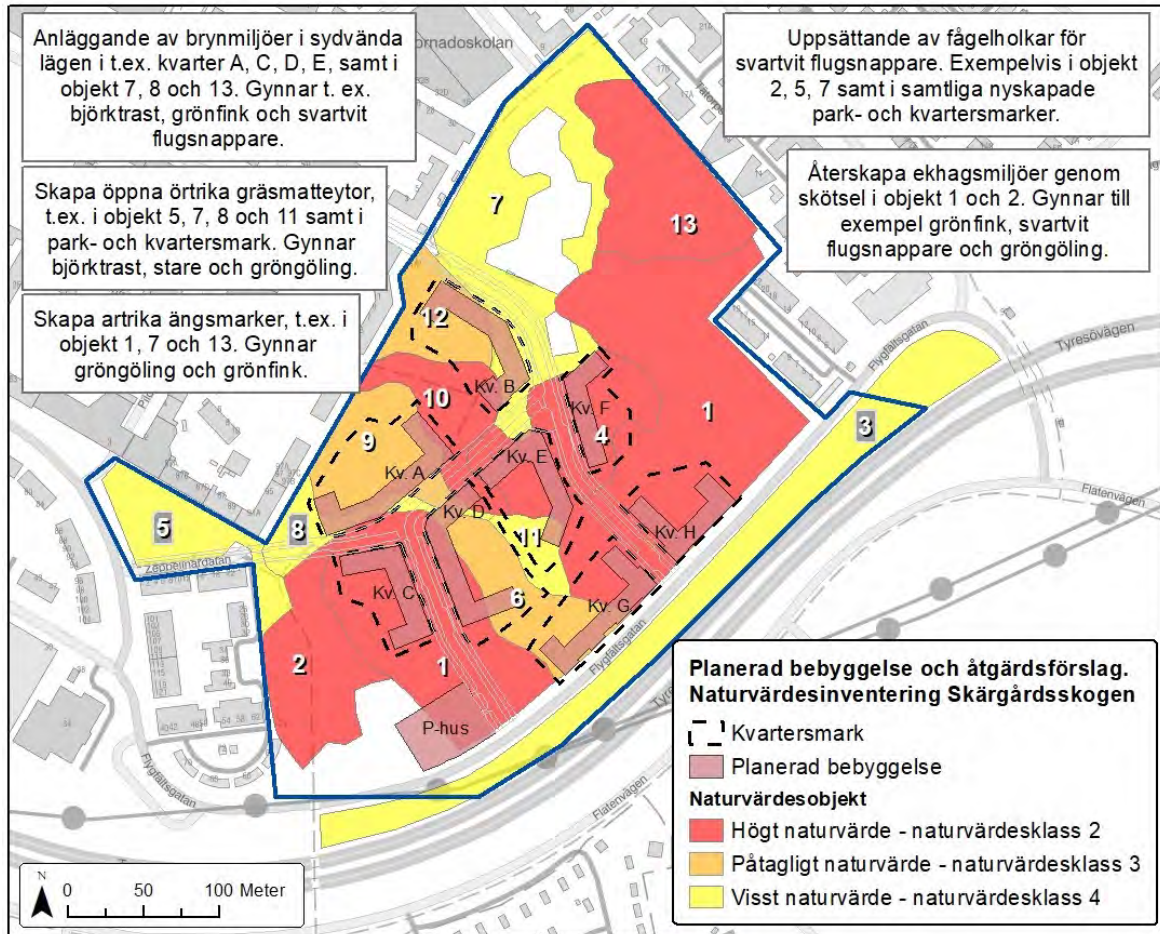
Störning av fåglar

Till skillnad mot tidigare skrivningar i artskyddsförordningen finns det efter den 2022-10-01 inte längre ett strikt skydd mot att skada fortplantningsområden. I stället är det förbjudet att störa en fågelart så förutsättningarna för att upprätthålla artens population på en tillfredsställande nivå påverkas negativt. Fortplantningsområden och viloplatsar bedöms dock ändå vara skyddade om inte störningen som en exploatering medför saknar betydelse för att bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredsställande nivå.

Av de registrerade naturvårdsintressanta fågelarterna i området är det björktrast (NT), grönfink (EN), svartvit flugsnappare (NT) och gröngöling (LC, rödlistad 2015, liten lokal population) som är rödlistade eller har små lokala populationer och där skyddsåtgärder bedöms vara nödvändiga för att inte hamna i konflikt med artskyddsförordningen. Gröngöling bedömdes inte häcka i detaljplaneområdet 2021 men av försiktighetsprincipen utreds arten ändå eftersom artens population är lokalt liten.

Skyddsåtgärder för att uppfylla artskyddsförordningens krav avseende störning

Nedan beskrivna skyddsåtgärder syftar i första hand till att gynna fågelarterna björktrast (NT), grönfink (EN), svartvit flugsnappare (NT) och gröngöling (LC, rödlistad 2015) som riskerar att påverkas negativt av exploateringen. Även arter med mindre krav på sina häckningsplatser och livsmiljöer gynnas av dessa åtgärder. Förslaget är att genomföra skyddsåtgärderna i den kvarvarande naturmarken i detaljplaneområdet, men även i parkmark som planeras i anslutning till den nya bebyggelsen. Tanken är att genom kvalitetshöjande åtgärder i den kvarvarande naturmarken skapa attraktiva miljöer som kompensation för den naturmark som ianspråkats. Dessa åtgärder rekommenderas att projekteras och specificeras i detalj. I denna process är det viktigt att samråd sker med ekolog. I figur 6 och tabell 4, samt under respektive art sammanfattas föreslagna skyddsåtgärder/åtgärder. Engångsåtgärder i form av anläggande av vegetation eller uppsättning av holkar föreslås genomföras direkt efter fastställande av planen. Skyddsåtgärder i form av löpande skötsel av till exempel ängsmark inom allmän platsmark kommer behöva genomföras av stadsdelsförvaltningen. En dialog med stadsdelsförvaltningen behövs sannolikt för att säkerställa genomförandet och kommunicera vikten av att prioritera skyddsåtgärderna.

Figur 6. Sammanfattning av föreslagna skyddsåtgärder för fågelarterna björktrast, grönfink, svartvit flugsnappare och gröngöling.

Bevara och utveckla hålträd och stående död ved

Spara hålträd och död ved i kvarvarande naturmark i objekt 1, 2 och 10 (figur 6). Sköt skogen både inom och utanför den planerade bebyggelsen, så att naturvärden knutna till gamla träd gynnas, till exempel genom friställning av äldre och grövre träd. Naturliga bohål utnyttjas för svartvit flugsnappare för häckning. För att lämpliga hålträd ska utvecklas bör lövträd av olika arter gynnas. Varje träd bör ges gott om plats så att de blir hyggligt grova. Spara träd som asp och sälg, eftersom dessa är snabbväxande kommer de att utveckla håligheter mycket snabbare än flertalet andra trädarter. De kan också fungera som boträd för gröngöling. Död ved är viktig för födosök för gröngöling och flera andra fågelarter.

Sätt upp fågelholkar

För ett antal fågelarter som förekommer inom detaljplaneområdet är tillgången till lämpliga håligheter att bygga bo i en starkt begränsande faktor, till exempel svartvit flugsnappare men även andra arter. Genom att sätta upp holkar som är särskilt utformade för respektive art kan förutsättningarna för arterna förbättras väsentligt. Holkar för svartvit flugsnappare kan sättas såväl i brynen som längre in i trädklädda miljöer. Denna åtgärd kan genomföras både i kvarvarande naturmark till exempel i objekt 2, 5, 7, samt i samtliga nyskapade park- och kvartersmarker (figur 6). Sätt upp totalt 10 holkar särskilt utformade för svartvit flugsnappare. Holkarna underhålls under en 20-årsperiod. Lämpligen genom att ersätta holkar som gått sönder med nya. Därefter förväntas funktionen tas över av att nya hålträd tillskapats (se ovan).

Anläggning av brynmiljöer

Cirka 300 meter artrika flerskiktade skogsbrynmiljöer tas i anspråk av bebyggelse. Nya brynmiljöer med motsvarande längd föreslås anläggas i kanten av kvartersmark och på lämpliga ställen naturmark. På så vis skapas en naturlig övergång mellan kvartersmark och skog. Sydvända bryn har störst förutsättning för biologisk mångfald varför lämpliga platser för anläggande av brynmiljöer till exempel är i de sydvända delarna av kvarter A, C, D och E (figur 6). Den kvarvarande naturmarken i den norra delen av detaljplaneområdet, objekt 7, 8 och 13, är också en lämpliga platser att förstärka och utveckla brynmiljöer. I brynmiljöerna bör planteras träd och buskar som fågelbär, hagtorn, hägg, oxel och rönn, vilka utgör viktiga födosökskällor för flera fågelarter (björktrast, grönfink, stare).

Skapa nya områden med artrik ängsmark

I artrika ängsmarker kan tuvmyror förekomma och kvarstående växter kan hysa frön under sommarmånaderna och delvis också under höst och vinter. Dessa åtgärder gynnar till exempel arterna gröngöling och grönfink. Frön utgör en viktig födokälla för grönfinken och för andra finkar och sparvar. Ängsmarker, fält och gräsmarker nyttjas vid födosök, även vintertid är dessa miljöer viktiga där kvarstående växter kan hysa frön och annan föda. Dessa åtgärder kan till exempel genomföras i objekt 5, 8 och 7 (figur 6).

Spara och skapa nya öppna gräsmattetytor

Björktrast föredrar egentligen merkortklippta gräsmattor för sitt födosök. Örtrika gräsmattor hyser ofta mer mask och insekter vilket medför att flera fågelarter födosöker i dessa miljöer. Det är också viktigt att se till att det finns öppna gräsmarker där björktrast kan söka föda även efter exploateringen, till exempel på kvartersmark och i objekt 5, 7, 8 och 11 (figur 6).

Restaurera trädklädda hagmarker

Mellan kvarter G och planerat parkeringshus (figur 6) i det område där ett grönstråk planeras växer flera solitärekar i en idag ganska tät skog. Före detta ekhagar som är under igenväxning finns även i objekt 2 och objekt 1 öster om kvarter F. Med restaureringsåtgärder genom gallring och friställande av gamla ekar blir området mer öppet och får mer karaktär av ekhagmark. Dessa åtgärder gynnar grönfink, svartvit flugsnappare och gröngöling, men även arter som stare och grönfink.

Tabell 4. Tabellen redovisar skyddsåtgärder som bedöms krävas för att förbud enligt artskyddsförordningen, vad gäller störning av en fågelart, inte ska utlösas.

Art	Rekommenderade åtgärder för att påverkan ej ska uppstå
Björktrast (NT)	Plantera skogsbrynmiljöer och gynna bärande träd och buskar som rönn, hagtorn och oxel. Se till att skapa gräsytor med högre biologisk mångfald inom detaljplaneområdet i park- och kvartersmark, kvarter C, D, F och H. Bevara och utveckla gräsytor i objekt 5, 7, 8 och 11 (figur 6). Anlägg gräsytor på lämpliga platser i kvartersmarken där åtgärden inte står i konflikt med andra värden.
Grönfink (EN)	Anlägg och sköt artrika skogsbyn, till exempel i kvarter A, C, D och E (figur 6). Plantera bärande träd och buskar som kan gynna arten, exempelvis hagtorn, rönn och oxel. Spara och utveckla ängs- och gräsmarker med kvarstående växter som kan hysa frön och annan föda växter även vintertid. restaurera ekhagmarksmiljöer i objekt 1 och 2 (figur 6).
Gröngöling	Spara äldre lövträd, hålträd och död ved i sparad naturmark i detaljplaneområdet. Skapa eller spara områden med ängsmark där tuvmyror kan förekomma, till exempel i objekt 1 och 7 (figur 6). Ängsmarken bör skötas för att upprätthålla kvaliteten. Utveckla miljöer i objekt 1 och 2 till trädklädd hagmark med ek (figur 6).
Svartvit flugsnappare (NT)	Spara hålträd och mogna träd som kan utvecklas till sådana. Sätt upp minst 10 holkar anpassade för arten på utvalda ställen, till exempel i samtliga park- och kvartersmarker, samt i objekt 2, 5 och 7 (figur 6). Utveckla och gynna brynmiljöer, gynna lövträd och lövbuskar och restaurera ekhagsmiljöer.

Figur 7. Fyra par björkrast häckade troligen i detaljplanområdet. Foto. © Malin Löfgren.

Övriga åtgärder

Nedan redovisas åtgärder för att gynna fågelarter som inte är av tvingande karaktär. Ett par **stare** konstaterades häcka i objekt 1. Arten bedöms inte påverkas eftersom häckningsplatsen ligger utanför planerad bebyggelse. Eftersom stare är en hotad art är bedömningen att arten kan gynnas genom åtgärden att sätta upp 10 holkar anpassade för arten på lämpliga platser nära öppen mark. Arten gynnas även av åtgärder som gynnar andra skyddade arter som exempelvis gynnande av hålträd, restaurering av ekhagmarker, samt utvecklande av artrika gräsytor. Enligt Artportalen 2000–2022 finns flera fynd av **tornseglare** från observationspunkt Skarpnäck. Arten bedöms inte påverkas av exploateringen eftersom detaljplaneområdet bedöms sakna lämpliga boplatser, varför det inte ur artskyddsförordningssynpunkt bedöms som nödvändigt att genomföra särskilda åtgärder. Den planerade bebyggelsen i området innebär nya förutsättningar för att skapa lämpliga boplatser för tornseglare. Eftersom arten är rödlistad som EN-starkt hotad, åtminstone till stor del på grund av brist på lämpliga boplatser, bör möjligheten att åstadkomma nya boplatser utnyttjas i samband med nybyggnation.

Förslag till vidare utredning

De skyddsåtgärder som listas i denna rapport rekommenderas att detaljutredas i samråd med ekolog. Till exempel exakt lokalisering eller detaljerad projektering av föreslagna skyddsåtgärder. En av de viktigaste åtgärderna är att definiera värdefulla träd som är viktiga att spara.

Det finns exempel på domar där exploitören fått krav på att följa upp att vidtagna åtgärder får effekt på arternas förekomst. Ekologigruppen rekommenderar att så sker i detta fall tex genom uppföljning av att föreslagna skyddsåtgärder genomförts, samt en återkommande inventering av detaljplanområdets fågelliv.

Referenser

Tryckta källor:

Bannerman 1954. The birds of the British Isles. London.

Ekologigruppen 2021. Naturvärdesinventering Entré Bagarmossen. Naturvärdesinventering enligt SIS 199000:2014 med tillägg.

Fuller 1982. Fuller, R J. Bird habitat in Britain. Calton. Fulton.

Lunds universitet 2021. Green M., Haas F., Lindström Å. Övervakning av fåglarnas populationsutveckling. Årsrapport för 2021.

Naturvårdsverket 2003. Undersökningstyp: Fåglar: Revirkartering, generell metod. Version 1:1: 2003-04-04 (Författare Sören Svensson).

Naturvårdsverket 2009. *Handbok 2009:2. Handbok för artskyddsförordningen. Del 1 – fridlysning och dispenser.* Stockholm: Naturvårdsverket.

Naturvårdsverket 2010. Manual för uppföljning i skyddade områden – Skyddsvärda fåglar. 2010-12-21. Kapitel förenklad revirkartering.

Nyréns Arkitektkontor 2022. Skärgårdsskogen. Allmän platsmark, planförslag-2022-12-09.

Ottosson, U., R. Ottvall, J. Elmberg, M. Green, R. Gustafsson, F. Haas, N. Holmqvist, Å. Lindström, L. Nilsson, M. Svensson, S. Svensson, and M. Tjernberg. 2012. Fåglarna i Sverige – antal och förekomst. SOF, Halmstad.

SFS 2007:845. Artskyddsförordning

SLU Artdatabanken. 2020. Rödlistade arter i Sverige 2020. SLU, Uppsala

Wirdheim 2022. Sveriges fåglar 2022. Resutat från inventeringar gjorda till och med 2021. BirdLife Sverige, svensk fågeltaxering vid Lunds universitet, Artdatabanken, SLU

Voous 1960. Atlas of European birds. London.

Digitala källor:

Artdatabanken 2021, 2022. Artfakta. Webverktyg för sökning om fakta om arter. <https://artfakta.se/artbestamning/> (Hämtad: 2021-11-26, 2022-10-26, 2022-12-12).

Analysportalen 2021. Svenska Life-Watch analysportal <https://www.analysisportal.se/> (Hämtad: 2021-11-24)

Artportalen 2021, 2022. Artportalen, rapportsystem för arter. <http://www.artportalen.se> (Hämtad: 2021-11-26, 2022-10-26, 2022-12-12).

ECLI:EU:C:2021:166. DOMSTOLENS DOM (andra avdelningen) "Begäran om förhandsavgörande – Miljö – Direktiv 92/43/EEG – Bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter – Artikel 12.1 – Direktiv 2009/147/EG – Bevarande av vilda fåglar – Artikel 5 – Skogsbruk – Förbud som syftar till att garantera bevarandet av skyddade arter – Planerad slutavverkning av skog – Område där skyddade arter förekommer". I de förenade målen C-473/19 och C-474/19, angående beslut att begära förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, från Vänersborgs tingsrätt, mark- och miljödomstolen (Sverige), av den 12 respektive den 13 juni 2019, som inkom till domstolen den 18 juni 2019, i målen Föreningen Skydda Skogen

(C-473/19) Naturskyddsföreningen i Härryda, Göteborgs Ornitologiska Förening (C-474/19) mot Länsstyrelsen i Västra Götalands län, B.A.B. (C-473/19) U.T.B. (C-474/19),

Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen 2022. Naturvårdsverkets och Skogsstyrelsens gemensamma tolkning av förändringarna i 4 § artskyddsförordningen om fridlysning av fåglar i samband med skogsbruk. PM 2022-09-29.

Naturvårdsverket 2021. Remissvar. Yttrande gällande Artskyddsutredningens betänkande SOU 2021:51 Skydd av arter-vårt gemensamma ansvar (M2021/01219). Ärendenummer NV-05619-21. <https://www.regeringen.se/4aa84a/contentassets/8e9ede25862c4f85a458ddcd3b90c136/naturvardsverket.pdf> (Hämtad 2022-12-12).

Bilaga 1. Process vid artskyddsutredningar

Ekologigruppens bedömning av de krav som ställs på processen för artskyddsutredningar är att den behöver innehålla följande moment:

Säkerställ ett noggrant underlagsmaterial

Krav på ett heltäckande kunskapsunderlag har höjts i och med de senaste domarna vilket nästan alltid ställer krav på att inventering av fåglar ska genomföras. Domar år 2021 indikerar att 10–12 inventeringstillfällen kan behövas genomföras i artrik skog i Syd- och Mellansverige under tidig vår till försommar.

Inrikta arbetet på att undvika dispens

För de flesta projekt som riskerar att döda fåglar eller påverkar naturvårdsrelevanta fågelarters miljöer är det inte möjligt att få dispens eftersom projektet måste vara av “allt överskuggande allmänintresse” för att man ska kunna få dispens. Detta innebär att man måste planera projektet/planen så att dispenskraven inte utlöses.

Bedöm påverkan på skyddade arter

För skyddade arter (bland annat alla fåglar) behöver en påverkansbedömning göras. Bedömningen måste gälla både byggtid och drifttid. Det är förbjudet att avsiktligt döda eller skada individer av fåglar (alla fågelarter), samt att störa naturvårdsrelevanta fågelarter så att det får betydelse för möjligheten att hålla populationerna på en tillfredsställande nivå.

Genomför skyddsåtgärder

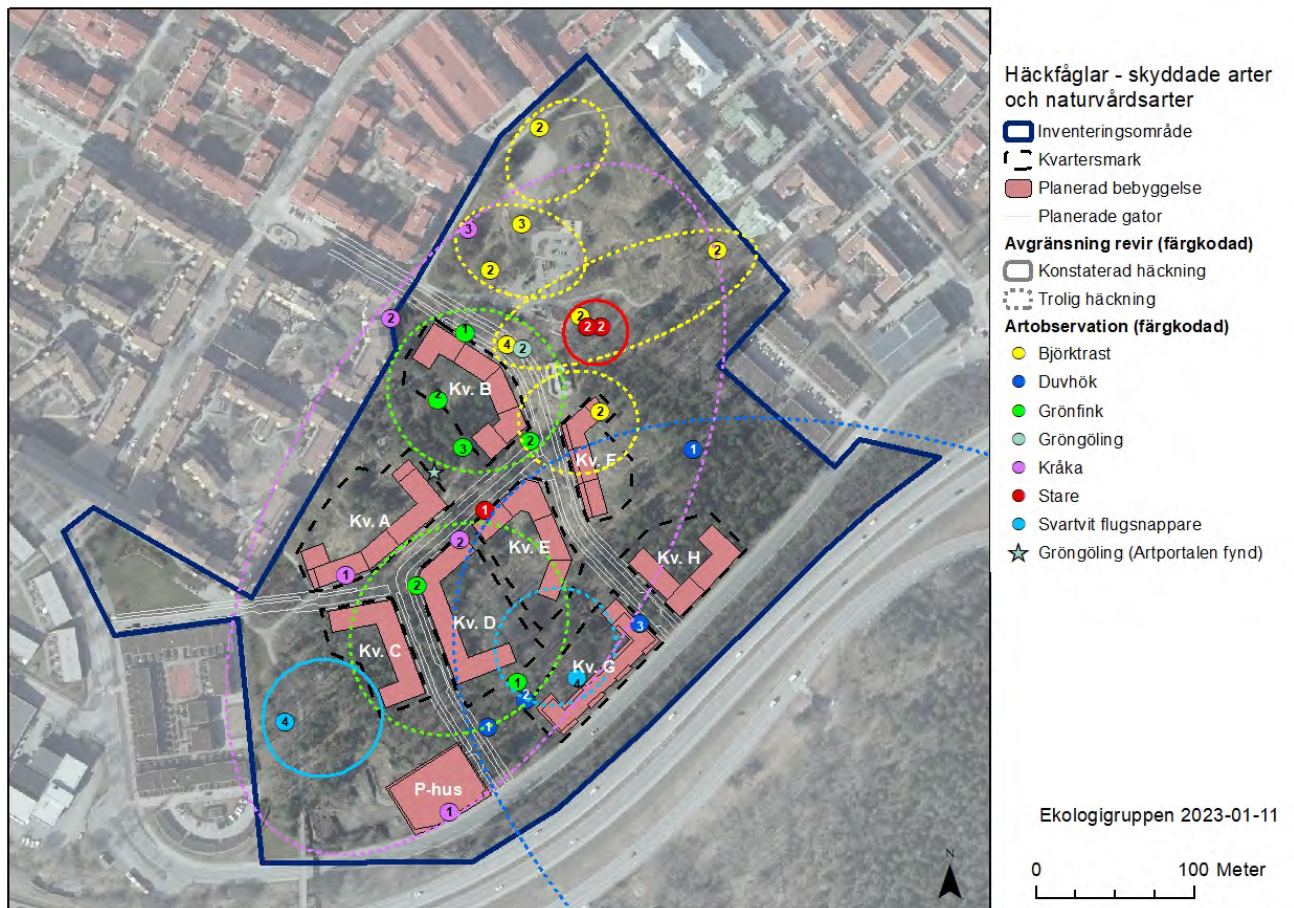
Skyddsåtgärder ska vara på plats och fungerande före ett projekt kommer i gång. Det är önskvärt att skyddsåtgärderna i så stor utsträckning som möjligt framgår av samrådshandlingarna.

Samråd med länsstyrelsen

Enligt Miljöbalken bör ett 12:6 samråd med länsstyrelsen hållas om planering och åtgärder riskerar att ett förbud enligt artskyddsförordningen utlöses. Vid planprocesser kan synpunkter istället erhållas i samband med planprocessens samrådsskede. Verksamhetsutövaren är alltid ansvarig för att artskyddsförordningen följs.

Bilaga 2. Beskrivning av arter där påverkan riskeras

Nedan görs en beskrivning av de artförekomster där störning riskerar att påverka förutsättningarna för att upprätthålla artens populationsnivå på en tillfredsställande nivå. Arterna bedömdes ha fortplantningsområden/revir i eller i nära anslutning till detaljplaneområdet. I figur 1 redovisas identifierade revir och planerad bebyggelse för de berörda arterna.

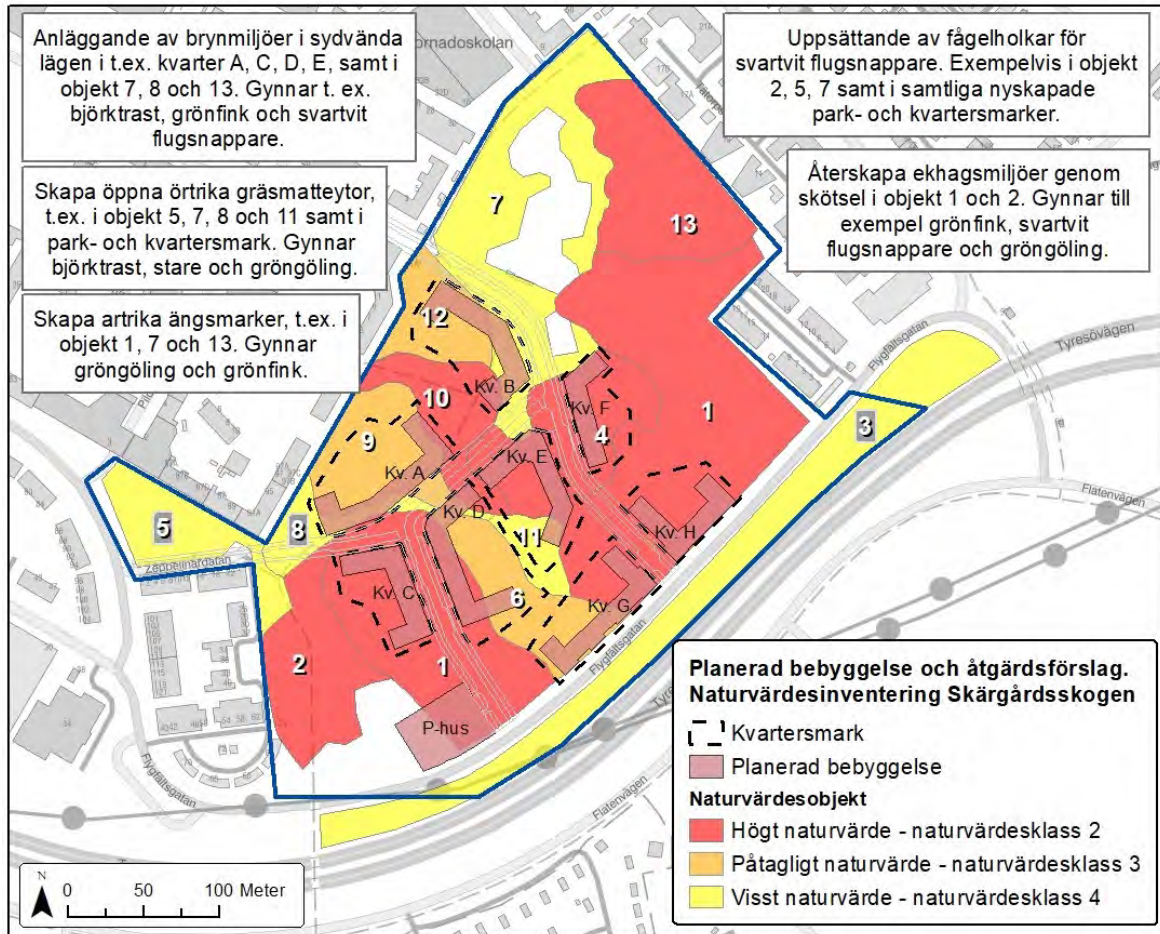

Figur 1. Rödlistade fågelarter och arter med liten population påträffade vid fågelinventeringen 2021. Siffrorna i figuren representerar besöksstillfällena.

Beskrivningen av arternas krav på fortplantningsområde har främst hämtats från ArtDatabankens artfakta (ArtDatabanken 2022) och från Sveriges fåglar 2022 (Wirdheim 2022).

För varje art anges utifrån slutsatserna kring detaljplanens påverkan vilka åtgärder som bedöms nödvändiga för att upprätthålla tillfredsställande population. Om åtgärder bedöms nödvändiga beskrivs dessa utifrån en målsättning som innebär att åtgärderna bör leda till förbättrade förutsättningar för arten i fråga i så stor utsträckning att förbättringen med god marginal väger upp den förväntade negativa påverkan.

För var och en av arterna beskrivs nedan deras krav på fortplantningsmiljö, deras förekomst i området, bedömning av hur exploateringen påverkar arternas förutsättningar i området och vilka åtgärder som bedöms nödvändiga för arterna.

Figur 2. Sammanfattning av föreslagna skyddsåtgärder för fågelarterna björktrast, grönfink, svartvit flugsnappare och gröngöling.

Björktrast (NT)

Artens krav på livsmiljö

Björktrast häckar i skogar, ofta i glesa kolonier i anslutning till odlad mark. Arten häckar också i stadsnära områden, i parker och trädgårdar. Daggmaskrika gräsmattor och åkermark fungerar som viktiga födosökmiljöer men arten är allätare och äter också bär och insekter. Den har i närheten av städer ofta sin boplats i anslutning till mänsklig bebyggelse där den får visst skydd från predatorer, jämfört med i skog.

Förekomst i detaljplaneområdet och dess närhet

Baserat på Ekologigruppens inventering 2021 bedömer vi att fyra par troligtvis häckar och har sin boplats inom detaljplaneområdet. Reviren bedömdes ligga i objekt 1, 4, 7 och 13, i norra delen av detaljplaneområdet (figur 2). Björktrast är årligen registrerad på databasen Artportalen från detaljplaneområdet och i dess närhet.

Bedömning av exploaterings påverkan

På grund av populationsminskning, drygt 50 % de sista 20 åren, är arten rödlistad som nära hotad (NT). Minskningen har även fortsatt de senaste tio åren (Wirdheim 2022).

Ett av paren kommer sannolikt att påverkas av detaljplanen eftersom häckningsmiljön eller delar av häckningsmiljön tas i anspråk i kvarter B och kvarter F (figur 2). Av den anledningen görs bedömningen att det krävs skyddsåtgärder för att undvika att detaljplanen kommer i konflikt med artskyddsförordningen vad gäller förbudet mot att avsiktligt störa fåglar så att det medför försvårande att bibehålla populationen av arten på en tillfredsställande nivå.

Åtgärder

Det är viktigt att det finns en kontinuitet av vuxna träd så att det finns lämpliga platser för björktrasten att bygga bo i. Det är också viktigt att se till att ytan av gräsmattor och andra typer av öppna gräsmarker som utgör viktig födokälla för arten inte minskar som helhet inom hela detaljplaneområdet på grund av exploateringen. Sannolikt kommer den planerade kvartersmarken innebära att det skapas nya gräsmattor. Gräsytor med högre biologisk mångfald kan inom detaljplaneområdet till exempel skapas i park- och kvartersmark, kvarter C, D, E och F. Befintliga gräsytor i objekt 5, 7, 8 och 13 kan utvecklas (figur 2).

Det är viktigt att brynmiljöer anläggs och utvecklas, till exempel i sydvända delar i planerad kvartersmark (figur 2). Det är önskvärt att bärande träd, exempelvis rönn, oxel, körsbär och hagtorn, planteras vilka kan utgöra födokällor för björktrast. Bedömningen är också att det inom den sparade naturmarken i detaljplaneområdet fortsättningsvis kommer att finnas lämpliga miljöer för arten att häcka och födosöka i kvar. Björktrasten förekommer generellt talrikt i den typ av halvöppna parkmiljöer som sannolikt kommer att ha stor utbredning inom detaljplaneområdet efter exploateringen. Arten kan till och med gynnas av att skogspartierna blir mer parkartade. Enligt Bannerman 1954 häckar björktrast gärna i parker, fruktträdgårdar, alléer och trädgårdar. Närheten till dessa människoskapade miljöer medför sannolikt ett större skydd mot predatorer.

Grönfink (EN)

Artens krav på livsmiljö

Grönfink häckar i skogsbryn, enbackar, buskmarker, parker och trädgårdar. Enligt Voous 1960 och Fuller 1982 har grönfink utökat sina tidigare habitatkrav till att börja nyttja mer människoskapade miljöer som alléer, parker, kyrkogårdar, trädgårdar.

Förekomst i detaljplaneområdet och dess närhet

Två revir av grönfink bedömdes förekomma i detaljplaneområdet och Ekologigruppen bedömer att grönfinken sannolikt häckar i detaljplaneområdet. Några boplatser hittades inte men delar av reviren omfattar objekt 1, 4, 10 och 12 (figur 2). Grönfink noteras årligen i detaljplaneområdet och i dess närhet enligt databasen Artportalen.

Bedömning av exploaterings påverkan

Bedömningen är att ianspråktagande av områden (objekt 1, 4, 10, 12, kvarter B, C, D, E) där grönfink troligen har häckat under 2021 innebär sannolikt påverkan på möjligheten att upprätthålla populationen på en tillfredsställande nivå. Den svenska populationen av grönfink uppskattades 2018 till 211 000 par (Sveriges fåglar 2021), att jämföra med den uppskattade populationen runt 2010 som var 640 000 par (Ottosson 2012). Det innebär att populationen på nationell nivå har minskat med cirka 60% på cirka 10 år. Trenden är dessutom fortsatt nedåtgående (Wirdheim 2022). Av den anledningen görs bedömningen att det krävs skyddsåtgärder för att undvika att detaljplanen kommer i konflikt med artskyddsförordningen vad gäller förbudet mot att avsiktligt störa fåglar så att det medför försvårande att bibehålla populationen av arten på en tillfredsställande nivå.

Figur 3. Två par grönfink, rödlistad som starkt hotad (EN), häckade troligtvis inom utredningsområdet Foto: © Rikard Anderberg.

Åtgärder

För att bibehålla ekologisk kontinuitet är rekommendationen att anlägga buskmiljöer och skogsbryn för att gynna grönfink i parkmark och i kvarvarande naturmark i detaljplaneområde. Förslag på bärande träd och buskar som kan planteras i syfte att förstärka brynmiljöerna är oxel, hagtorn och rönn. Grönfink kan också gynnas av att skogspartierna i detaljplanområdet blir mer hagmarksliknande. Följande området föreslås restaureras till att få karaktär av ekhage: objekt 2, samt objekt 1 i ekskogen öster om kvarter F och mellan kvarter G och planerat parkeringshus. I detta område växer flera solitärekar som skulle gynnas av att friställas. Vidare rekommenderas också att bärande träd och buskar, exempelvis oxel, hagtorn och rönn, gynnas eller planteras i detta område. En viktig födokälla för grönfinken och för andra finkar och sparvar är frön. Ängsmarker, fält och gräsmarker nyttjas vid födosök, även vintertid är dessa miljöer viktiga där kvarstående växter kan hysa frön och annan föda. Rekommendationen är att spara och utveckla ängs- och gräsmarker i objekt 5, 7, 8 och 13 (figur 2).

Gröngöling (rödlistad 2105)

Artens krav på livsmiljö

Gröngöling förekommer tämligen allmänt i Götaland och Svealand (inte på Gotland) och längs Norrlandskusten upp till Medelpad. Arten förekommer främst i lövträdmiljöer, gärna på gamla eller senvuxna träd med grov bark, skador, döda delar eller håligheter.

Förekomst i detaljplaneområdet och dess närhet

Gröngöling är påträffad under häckningstid vid minst ett tillfälle under omständigheter som tyder på trolig häckning (källa Artportalen 2012). I samband med den trädartering som genomfördes i detaljplaneområdet februari 2021 noterades också gröngöling från objekt 10. Arten registrerades inte inom ramen för den fågelinventering som genomfördes under våren 2021. Ekologigruppens bedömning är det är inte sannolikt att arten häckade i området 2021. Däremot är det sannolikt att

arten har ett vinterrevir som inkluderar planområdet. Flera fynd av gröngöling finns registrerade på Artportalen (sökning 2000–2021) men observationspunkten för fynden omfattar geografiskt hela Skarpnäck så det är oklart om fynden specifikt rör inventeringsområdet. Det finns inga fynd av gröngöling från detaljplaneområdet under 2022, sökdatum 2022-12-20. Gröngöling var rödlistad som nära hotad fram tills 2020 då arten togs bort från rödlistan. Bedömningen var att populationsminskningen hade avstannat och inte längre uppfyllde kraven för rödlistning. Dock har gröngölingens population stabiliserat sig på en lägre nivå än tidigare varför Ekologigruppen bedömer att arten fortfarande är naturvårdsrelevant.

Bedömning av exploateringens påverkan

Av försiktighetsprincipen görs bedömningen att detaljplaneområdet ändå utgör en livsmiljö för gröngöling och arten kan påkomma att påverkas genom att delar av livsmiljön bebyggs. Det är främst förlust av skogsmark med förekomst av myrstackar, samt äldre lövträd som påverkar arten negativt.

Åtgärder

Kvalitetshöjande åtgärder i kvarvarande naturmark inom detaljplaneområdet som att utveckla bryn och gamla träd, spara gamla lövträd och hålträd. Skapa eller spara områden med ängsmark där tuvmyror kan förekomma, till exempel i objekt 1 och 7 (figur 2), samt bibehåll stackar med skogsmyror inom skogsmarken. Vidare rekommenderas att naturmarken i objekt 2 samt i 1 dels mellan kvarter G och planerat parkeringshus, dels öster om kvarter F, sköts så att området får mer karaktär av hagmark (figur 2). I detta område växer flera solitärekar som skulle gynnas av att friställas.

Svartvit flugsnappare (NT)

Artens krav på livsmiljö

Svartvit flugsnappare häckar i löv- och blandskog samt i trädgårdar och parker.

Förekomst i detaljplaneområdet och dess närhet

Ekologigruppens observationer under inventeringen 2021 tyder på att två par svartvit flugsnappare hade revir i objekt 1 respektive 2 i detaljplaneområdet. För paret i objekt 2 konstaterades häckning medan paret i objekt 1 troligen häckade (figur 5, tabell 1). Svartvit flugsnappare noteras årligen i detaljplaneområdet och i dess närhet enligt databasen Artportalen.

Bedömning av exploateringens påverkan

Det par som bedömdes ha revir inom objekt 1, 6 och 11 (kvarter D, E, G) bedöms påverkas av detaljplanen. Det par som konstaterades häcka i objekt 2 i sydvästra delen av detaljplaneområdet bedöms inte påverkas. Populationen av svartvit flugsnappare minskade med cirka 20% under början av 2000-talet varför arten blev rödlistad som NT-nära hotad 2020 (Artfakta 2022). Enligt Wirdheim 2023 har dock populationen av svartvit flugsnappare numera positiv trend och arten har under den senaste 10-årsperioden ökat så mycket att den inte längre har en minskande trend varken på lång eller kort sikt. Då arten fortfarande är rödlistad och åtgärder för arten är lätta att genomföra görs bedömningen att det av försiktighetsskäl ändå är säkrast att genomföra skyddsåtgärder för arten.

Figur 9. Två par svartvit flugsnappare bedömdes ha revir och häcka i detaljplaneområdet. Foto: © Rikard Anderberg.

Åtgärder

Sätt upp tio holkar som är särskilt utformade för svartvit flugsnappare i lämpliga lägen inom detaljplaneområdet, till exempel i samtliga park- och kvartersmarker, samt i brynmiljöer i objekt 2, 5 och 7 (figur 2). Partier av den kvarvarande skogen sköts så att den passar arten, förslagsvis genom att utveckla och gynna skogsbryn, lövträd och lövbuskar, till exempel i kvarter A, C, D och E. I kvarvarande naturmark med höga värden knutna till tall görs inga särskilda åtgärder annat än att sätta upp holkar. Spara befintliga hålträd och mogna träd som kan utvecklas till sådana.

Övriga fågelarter

Övriga i området förekommande fågelarter har så stora populationer att det vid normala exploateringsärenden inte behöver tas fram en särskild utredning art för art för att utreda påverkan på populationen. Åtgärder som genomförs i syfte att undvika att förbud enligt artskyddsförordningen utlöses för de arter som omfattas särskilt noggrann utredning gynnar även dessa mer vanligt förekommande fågelarter som oftast har relativt begränsade kvalitetskrav på sin livsmiljö.

Enligt artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt döda eller skada vilda fågelarter, samt avsiktligt förstöra eller skada vilda fåglars bon eller ägg eller bortföra sådana fåglars bon. Genom att inte genomföra avverkning av träd och buskar under fåglarnas häckningssäsong kan detta undvikas. I denna del av landet kan häckningsperioden normalt definieras som 15 mars till 15 augusti. Denna skyddsåtgärd gäller för alla i detaljplaneområdet förekommande fågelarter.